

SIVISTYSVALIOKUNNAN MIETINTÖ 6/2013 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi tekijänoikeuslain muuttamisesta ja orpoteosten käyttämisestä

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 18 päivänä kesäkuuta 2013 lähettänyt sivistysvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen eduskunnalle laeiksi tekijänoikeuslain muuttamisesta ja orpoteosten käyttämisestä (HE 73/2013 vp).

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- hallitusneuvos Jorma Waldén, opetusministeriö
- johtaja Liisa Savolainen, Kansalliskirjasto
- johtaja, lakiasiat Satu Kangas, Viestinnän Keskusliitto
- toiminnanjohtaja Pekka Sipilä, Suomen Musiikkikustantajat ry
- johtaja Tuomas Talonpoika, Gramex ry

- projektinjohtaja Lauri Kaira, Luovan työn tekijät ja yrittäjät Lyhty ry
- lakimies Hanna Nylund, Musiikkituottajat - IFPI Finland ry
- toiminnanjohtaja Anne Salomaa, Sanasto ry
- toiminnanjohtaja Elina Mäntylä, Suomen Näyttelijäliitto ry.

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet

- Yleisradio Oy
- MTV MEDIA
- Elinkeinoelämän keskusliitto EK
- Suomen Näyttelijäliitto ry
- Kopiosto ry
- Teosto r.y.
- Tuotos ry - AV-tuottajien tekijänoikeusyhdistys
- Suomen Muusikkojen Liitto ry

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi tekijänoikeuslakia sekä säädettäväksi laki orpoteosten käyttämisestä.

Tekijänoikeuslakiin ehdotetaan tehtäviksi muutokset, jotka aiheutuvat tekijänoikeuden ja tiettyjen lähioikeuksien suojan voimassaoloaikaa koskevan direktiivin muuttamisesta.

Esityksessä ehdotetaan, että esittävän taiteilijan suoja äänitallenteelle tallennetun esityksen osalta samoin kuin äänitallenteen tuottajan suo-

ja pidennettäisiin 50 vuodesta 70 vuodeksi. Lisäksi lakiin ehdotetaan otettaviksi säännökset esittävän taiteilijan mahdollisuudesta irtisanoa äänitallenteen oikeuksien luovutussopimus, jos tuottaja ei tarjoa äänitallenteen kappaleita myyntiin tai välitä äänitallennetta yleisölle, sekä esittävälle taiteilijalle maksettavasta lisäkorvauksesta siinä tapauksessa, että esittävä taiteilija on luovuttanut oikeutensa tuottajalle kertakorvauksella.

Esityksessä ehdotetaan edelleen, että sanoitetun sävellysteoksen tekijänoikeus laskettaisiin viimeksi kuolleen sanoittajan tai säveltäjän kuolinvuodesta.

Suoja-aikadirektiivin edellyttämien muutosten lisäksi ehdotetaan, että arkistoidun televisio-ohjelman uudelleen lähettämistä koskeva sopimuslisenssisäännös muutettaisiin koskemaan arkistoidun radio- ja televisio-ohjelman sekä lehden uudelleen käyttämistä. Ehdotettava muutos mahdollistaisi sen, että lähettäjäryitykset ja lehtikustantajat voisivat sopia tekijöitä, esittäviä taiteilijoita ja tuottajia edustavien järjestöjen kanssa lähettämisen jälkeen arkistoituihin televisio- ja radio-ohjelmiin sekä julkaisemisen jälkeen arkistoituihin sanoma- ja aikakauslehtiin sisältyvien teosten uudelleen käytöstä niin, että sopimus saisi laissa säädetyn sopimuslisenssi-vaikutuksen.

Lainauskorvausta koskevaa tekijänoikeuslain pykälää ehdotetaan täsmennettäväksi niin, että sen sisältö vastaisi sille alun perin tarkoitettua sisältöä. Lainauskorvauksen edunsaajana voisi olla vain teoksen alkuperäinen tekijä tai hänen perillisensä.

Orpoteosten tiettyjä sallittuja käyttötarkoituksia koskevan direktiivin edellyttämät kansalliset säännökset ehdotetaan sisällytettäväksi lakiin orpoteosten käyttämisestä ja sen pohjalta annettavaan opetus- ja kulttuuriministeriön asetukseen.

Orpoteoslakiin otettaisiin direktiivin mukaiset säännökset siitä, miten orpoteos määritetään, säännökset oikeudenhaltijoita koskevasta huolellisesta selvityksestä ja selvityksen tulosten kirjaamisesta. Laki sisältäisi myös säännökset orpoteoksen käyttämisestä ja hyvityksestä, joka maksetaan, jos tekijä ilmoittautuu tai osoittautuu teoksen tekijäksi.

Orpoteoslakia sovellettaessa orpoteoksena pidettäisiin teosta, jonka kaikkia tekijöitä ei tiedetä tai tunnisteta taikka voida tavoittaa eikä näitä tietoja saada selville selvityksessä.

Laki tekijänoikeuslain muuttamisesta on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä marraskuuta 2013. Orpoteosdirektiivistä aiheutuvat muutokset ovat kuitenkin tarkoitettut tulemaan voimaan 29 päivänä lokakuuta 2014 samaan aikaan orpoteosten käyttämisestä annettavan lain kanssa.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Yleisperustelut

Saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa lakiehdotusten hyväksymistä seuraavin huomautuksin ja muutosehdotuksin.

Suoja-aikadirektiivistä johtuvat muutokset

Pääosa ehdotetuista tekijänoikeuslain muutoksista johtuu tekijänoikeuden ja tiettyjen lähioikeuksien suojan voimassaoloajasta annetun direktiivin 2006/116/EY muutosdirektiivistä 2011/77/EU (jäljempänä suojajaikadirektiivi). Tämän osalta valiokunta viittaa direktiivin valmistelun yhteydessä antamaansa lausuntoon (SiVL 6/2010 vp — U 63/2008 vp), jossa todettiin, että valmistelun aikana direktiivi oli sisäl-

löllisesti muuttunut valiokunnan toivomalla tavalla ja saanut entistä laajemman hyväksynnän.

Valiokunta pitää tärkeänä, että äänitteinä julkaistavan tallennetun esityksen ja äänitteen suoja-aikaa pid

lijoiden kanssa. Valiokunta on esittänyt tätä samaa asiaa koskevan toiveen jo lausunnossaan Valtioneuvoston selvityksestä vihreästä kirjasta audiovisuaalisten teosten verkkolevityksestä Euroopan unionissa: digitaalisten yhtenäismarkkinoiden mahdollisuudet ja haasteet (SiVL 5/2011 vp—E 40/2011 vp). Valiokunta ehdottaa asiasta lausumaa (*Valiokunnan lausumaehdotus*).

Orpoteosdirektiivin toimeenpano

Hallituksen esityksen 2. lakiehdotuksella implementoidaan Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2012/28/EU orpoteosten tietyistä sallituista käyttötarkoituksista (jäljempänä orpoteosdirektiivi). Direktiivin noudattamisen edellyttämät kansallisen lainsäädännön muutokset tulee direktiivin mukaan saattaa voimaan viimeistään 29 päivänä lokakuuta 2014.

Direktiivi koskee orpoteosten käyttöä jäsenvaltioihin sijoittautuneissa yleisölle avoimissa kirjastoissa, oppilaitoksissa ja museoissa sekä arkistoissa, elokuva- ja äänitearkistoissa ja julkisen palvelun yleisradio-organisaatioissa. Aineistolajeihin kuuluvat kirjat ja muut kirjoituksen muodossa julkaistut teokset, elokuvat ja audiovisuaaliset teokset sekä äänitteet. Av-aineiston ja äänitteiden osalta direktiiviä sovelletaan myös julkisen palvelun yleisradio-organisaatioiden tuotantoihin.

Sivistysvaliokunta on orpoteosdirektiivin valmistelun yhteydessä esittänyt epäilyjä direktiivin tarpeellisuudesta ja toimivuudesta (SiVL 4/2011 vp — U 24/2011 vp). Valiokunta korostaa hallituksen esityksen tavoin, että direktiivillä ja ehdotetulla lailla ei puututa oikeuksien hallinnointia koskeviin kansallisen tason järjestelyihin, joilla tarkoitetaan direktiivin johdantokappaleen 24 mukaan muun muassa laajennettuja kollektiivisia lupia eli sopimuslisenssisäännöksiä. Valiokunta arvioi, että sopimuslisenssi on tehokkaampi, yksinkertaisempi ja käyttäjien kannalta nopeampi ratkaisu kuin orpoteoslain mukainen menettely.

Lainauskorvaus

Korvaus teoksen kappaleiden lainaamisesta yleisistä kirjastoista säädettiin vuonna 2006. Lainmuutoksen voimaantulon jälkeen on esitetty eri suuntiin meneviä käsityksiä tekijänoikeuslain 19 §:n 4 momentin tulkinnasta eli siitä, kuka on oikeutettu teoksen lainaamisesta maksettavaan korvaukseen.

Hallituksen esitystä (HE 126/2006 vp) käsiteltäessä selvitettiin erityisesti lainauskorvaukseen oikeutettujen piiriä. Ministeriön mukaan esityksen tarkoituksena oli, että lainauskorvauksen saajana voisi olla vain teoksen alkuperäinen tekijä tai hänen perillisensä. Mietinnössään sivistysvaliokunta vielä täsmensi kyseisen pykälän sanamuotoa (SiVM 15/2006 vp — HE 126/2006 vp). Tästä huolimatta lainauskorvauksen soveltamisala on tekijänoikeusneuvoston lausuntokäytännön kautta muotoutunut laajemmaksi kuin sitä säädettäessä on ollut tarkoitus. Sivistysvaliokunta kannattaa hallituksen esitystä, jolla tekijänoikeuslain 19 §:n 4 momentti täsmennetään vastaamaan alkuperäistä tarkoitustaan.

Lähetäjäyriyten ja lehtikustantajien arkistointineistojen käyttöä koskeva sopimuslisenssisäännös

Hallituksen esitykseen sisältyy ehdotus uudesta sopimuslisenssisäännöksestä koskien televisio- ja radio-ohjelmien sekä lehtiä koskevien arkistojen uudelleen käyttöä. Tämä ehdotus tekijänoikeuslain 25 g §:n muuttamiseksi vastaa sisällöltään ja perusteluiltaan tekijänoikeustoimikunnan yks

sa oikeudenhaltijoiden kiello-oikeus on esitettävissä myös oikeudenhaltijan koko "katalogiin" ilman teos/äänitekohtaista yksilöintiä.

Muutostarpeet

Sivistysvaliokunta ehdottaa 2. lakiehdotukseen sisältyvän asetuksenantovaltuuden muuttamista paremmin vastaamaan Euroopan unionin orpoteostietokannan valmistelun nykytilaa ja valmistelun ennakoitua lopputulosta.

Yksityiskohtaiset perustelut

1. lakiehdotus

19 §. Hallituksen esityksen mukaan lainauskorvaus on luonteeltaan julkisoikeudellinen varallisuusetus, jonka suuruus ja jatkuvuus ovat riippuvaisia valtion talousarviossa osoitetusta määrärahasta. Asiantuntijakuulemisessa on puututtu tähän ja korostettu, että lainauskorvaukset ovat luonteeltaan yksityisoikeudellisia korvauksia teosten lainaamisesta. Valiokunta toteaa saamansa selvityksen perusteella, että oikeus korvaukseen teosten lainaamisesta on tekijän taloudellisiin yksinoikeuksiin sisältyvä korvausoikeus, jota ei voida siirtää. Voimassa oleva talousarvion määrärahaan pohjautuva järjestelmä kuitenkin korostaa julkisoikeudellista elementtiä, jota tosiseikkaa esityksessä oli tarkoitus kuvata.

2. lakiehdotus

6 §. *Tiedot selvityksistä.* Sivistysvaliokunnan saaman selvityksen mukaan hallituksen esityksen antamisen jälkeen on käynyt ilmi, että Euroopan unionin orpoteostietokannan valmistelu on edennyt komission ja Euroopan unionin sisämarkkinoilla toimivan yhdenmukaistamisviraston (OHIM) yhteistyönä. Ministeriön komissiolta saamien tietojen mukaan valmistelu etenee siihen suuntaan, että tietojen syöttäminen tietokantaan liitettäväksi tapahtuisi viranomaisen sijasta sen laitoksen toimesta, joka tekee selvityk-

sen orpoteosten oikeudenhaltijoista ja käyttää orpoteosta. Kansallisen viranomaisen tehtäväksi jäisi näiden sähköiseen lomakkeeseen kirjoitettujen tietojen liittäminen tietokantaan. Kansallinen viranomainen ei varmistaisi tietoja eikä niiden oikeellisuutta, vaan ainoastaan liittäisi orpoteosta käyttävän laitoksen antamat tiedot tietokantaan.

Edellä todetun perusteella sivistysvaliokunta ehdottaa pykälän 1 momentin muuttamista siten, että orpoteosta käyttävä laitos toimittaa tiedot suoraan tietokantaan liitettäväksi. Pykälän 2 momentista ehdotetaan siirrettäväksi 1 momentin 6 kohdaksi vaatimus orpoteosten käyttöä koskevien tietojen toimittamisesta, jolloin hallituksen esityksen 6 kohta siirtyy 7 kohdaksi.

Valiokunta ehdottaa pykälän 2 ja 3 momenttien poistamista, jolloin hallituksen esityksen 4 ja 5 momentit siirtyvät uusiksi 2 ja 3 momenteiksi.

8 §. *Tekijän ilmoitus.* Edellä 6 §:n kohdalla todetun perusteella valiokunta ehdottaa pykälän 1 momentin muuttamista siten, että tekijän ilmoitusta koskevien tietojen toimittaminen tietokantaan liitettäväksi tapahtuisi viranomaisen sijasta sen laitoksen toimesta, joka käyttää orpoteosta.

9 §. *Asetuksenantovaltuus.* Edellä 6 §:n kohdalla todetun perusteella valiokunta ehdottaa pykälän 1 momentin muuttamista siten, että asetuksella voidaan tarvittaessa säätää tietojen toimitamisesta sisämarkkinoilla toimivan yhdenmukaistamisviraston tietokantaan. Laitos toimittaa käytännössä tiedot suoraan tietokantajärjestelmään tai kansalliselle viranomaiselle, joka on joko opetus- ja kulttuuriministeriö tai jokin ministeriön hallinnonalan viranomainen. Valiokunta ehdottaa myös lisättäväksi maininnan siitä, että asetuksella voidaan säätää orpoteoksen tekijäksi ilmoittautuneelta edellytettävistä tiedoista.

Edellä 1 momenttiin ehdotettujen muutosten vuoksi pykälän 3 momentti ehdotetaan poistettavaksi tar

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella sivistysvaliokunta ehdottaa,

että 1. lakiehdotus hyväksytään muuttamattomana,

että 2. lakiehdotus hyväksytään muutoin hallituksen esityksen mukaisena paitsi 6, 8 ja 9 § muutettuna (Valiokunnan muutosehdotukset) ja

että hyväksytään yksi lausuma (Valiokunnan lausumaehdotus).

Valiokunnan muutosehdotukset

2. lakiehdotus

6 §

Tiedot selvityksistä

Laitoksen tulee pitää kirjaa selvityksistä ja niiden tuloksista sekä toimittaa sisämarkkinoilla toimivan yhdenmukaistamisviraston tietokantaan liitettäväksi seuraavat tiedot heti, kun ne ovat saatavilla:

(1—5 kohta kuten HE)

6) tiedot siitä, miten laitos on käyttänyt orpoteoksia 7 §:n mukaisesti; (uusi)

(7 kohta kuten HE:n 6 kohta)

(HE:n 2 ja 3 mom. poist.)

(2 ja 3 mom. kuten HE:n 4 ja 5 mom.)

8 §

Tekijän ilmoitus

Orpoteoksen tekijä voi ilmoittaa *orpoteosta* käyttävälle laitokselle, että hän on orpoteoksen tekijä, ja sen, mistä hänet voi tavoittaa. *Laitoksen tulee* toimittaa tiedot viipymättä sisämarkkinoilla toimivan yhdenmukaistamisviraston tietokantaan liitettäväksi. Kun tieto tekijästä on merkitty viraston verkkotietokantaan, teos lakkaa olemasta orpoteos tämän tekijän osalta.

(2—4 mom. kuten HE)

9 §

Asetuksenantovaltuus

Opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella säädetään tarkemmin:

1) selvityksessä käytettävistä tietolähteistä;

2) selvityksestä ja orpoteosten käyttämisestä annettavista tiedoista;

3) orpoteosten tekijäksi ilmoittautuneelta edellytettävistä tiedoista;

4) tietojen toimittamisesta sisämarkkinoilla toimivan yhdenmukaistamisviraston tietokantaan.

(2 mom. kuten HE)

(3 mom. poist).

Valiokunnan lausumaehdotus

Eduskunta edellyttää, että hallitus huolehtii av-teoksissa esiintyvien esittävien taiteilijoiden oikeuksista tasavertaisesti muiden taiteilijoiden kanssa.

Helsingissä 16 päivänä lokakuuta 201

SiVM 6/2013 vp — HE 73/2013 vp

Sanna Lauslahti /kok
Silvia Modig /vas
Mika Niikko /ps

Mikaela Nylander /r
Tuula Peltonen /sd
Simo Rundgren /kesk.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut
valiokuntaneuvos Kaj Laine.